

Malmgården en historik om en kulturfastighet i Sigtuna stad.

Epoken Christiernin 1791-1811

Den stora fastigheten Malmgården benämndes före 1929 officiellt Malmkvarteret Nr:2,3,4 och 5. Den fick då officiellt namnet Malmgården. Den gränsar i öster mot Trädgårdsgatan. I norr mot den gamla skolmästargården med anor från 1740-talet. I söder gjordes en avstyckning på 1950-talet mot Stora Malmgatan. Varvid den gamla ladan eller stallet förvandlades till bostadshus med en keramikverkstad. Mot väster gränsar den mot Borgmästarängen vilken sedan slutet av 1980-talet är genomkorsad av Uppsalavägens förlängning söderut med anslutning till Strandvägen.

Fastighetens gamla nummer visar att den är en sammanslagning av flera tomter. Detta skedde 1791 då kamreren vid Jernkontoret Johan Christiernin (1745-1811) förvärvade flera intill varandra liggande tomter och lät bygga mangårdsbyggnaden. På en karta över staden från 1799 är fastigheten markerad som tillhörig kamrer Christiernin och även hela kvarteret på östra sidan av Trädgårdsgatan i nuvarande kvarteret Borgaren är i sin helhet markerad som Kamrer Christiernins trädgård. Inga kända uppgifter finns om detaljer kring tillkomsten av Malmgården. I husförhörslängden över staden för åren 1787-1791 finns dock advokatfiskal Harald Christiernin f.1711 noterad 1791 som boende i Malmkvarteret 2,3,4 med sin hustru Maria Charlotta Laurin f.1728. Harald Christiernin var far till Johan Christiernin. Han dyker upp i husförhörslängden för första gången 1791 med sin hustru men har dött samma år 1791 i mars vid en ålder av 79 år och 6 månader vilket finns noterat i församlingens dödsbok från samma år. Hans änka Maria Charlotta som var styvmor till Johan levde till 1806 men bodde inte i Malmgården utan med sin dotter dvs Johans halvsyster Maria Christina f.1756 i Stads-kvarteret nr:1 således det hus i vilket idag Handelsbanken har sitt lokalkontor. Maria Christina avled 1838 och kallades i staden demoiselle dvs ogift ståndskvinna. Malmgårdens trädgård sköttes av anställda trädgårdsmästare som var skrivna på fastigheten, eller periodvis tycks trädgården ha arrenderats ut. Vad beträffar uppgifter om Johan Christiernin så är det att notera att han tillhörde en släkt vars förste medlem som invandrade till Sverige och Västmanland på 1620-talet drygt 20 år gammal hette Christer Månsson. Denne Christer kom i tjänst hos en av landets absolut ledande män greve Magnus Brahe och blev en av hans fogdar och med tiden grundare av Ramnäs bruk i norra Västmanland. Bergsbruk och järnförädling går sedan som en röd tråd genom släktens historia. Johan Christiernin kom alltså ur den förmögna bergsmannaristokrati som fanns i Sverige vid denna tid, men vars välfärd också var mycket känslig för konjunkturernas växlingar vilket hans konkurs 1810 visar. Han var kamrer för Jernkontoret i 19 år mellan 1790 och 1809 vilket motsvarar en verkställande direktör i dagens värld. Hans äktenskap med Johanna Dorothea Amalia Blackmore(1752-1819) blev barnlöst. Hon bodde aldrig i staden.

Perioden Bolin-Rosenberg-Löwenmark-Ekerman 1811-1856

På konkursauktionen den 18 juli 1811 ropade Kvartermästaren och underofficeren Anders Benjamin Bolin in Malmgården för 5000 riksdaler specie. Bolin var född i Vassunda 1773 och son till en ingenjör. Hans hustru hette Katarina Gran och var född 1767 således sex år äldre. De fick sju barn varav två dog vid spädbarns ålder. Den näst äldsta Hedvig Ulrika f.1801 gifte sig med vicepastorn och skolläraren (pedagogus) i Sigtuna Olof Hellström med vilken familjen bodde granne.

(SKolmästargården). Det tycks som att Anders Bolins tre år yngre bror Johan Evert f.1776 berett väg för sin äldre bror. Johan som var färgare till yrket hade år 1800 kommit som gesäll till staden från Stockholm i tjänst hos färgare Enberg i Färgargården Malmkvarteret Nr.9 (nuvarande kv.Garvaren 2 adress: Stora Malmgatan 25. Redan året därpå övertog han Färgargården, gifte sig med Kristina Westling f.1782 från Danderyd. De fick fem barn, alla födda i Sigtuna och 1812 lämnar de staden och flyttar till Enköping, som var en större stad med kanske bättre kundunderlag. I husförhörlängden står noterat att Johan Bolin var berömd och högaktad. När den äldre brodern Anders väl etablerat sig i staden, erhåller han burskap som handlare och inreder i gården en handelsbod med bodkammare och kontor, i vilket av husen är dock okänt. Han är under sin tid i staden mellan 1812 och 1827 anlitad för diverse uppgifter i stadens styrelse t.ex. som rådman, ledamot av borgerskapets äldste(en slags motsvarighet till våra dagars kommunstyrelser), ledamot av branddirektionen och var utsedd som stadens representant vid riksdagen 1817-1818.Han förekommer också som penningutlånare i staden i en tid då inget bankväsende av betydelse fanns. I allt en av stadens mest betydande män. Kanske den mest betydande eftersom det är under denna period som staden är som allra mest stadd i tillbakagång med försupna borgmästare och präster. Kanske såg inte Bolin någon framtid för sig själv och staden, de flesta handlare och hantverkare gjorde under denna period förr eller senare konkurs och lämnade den fallande staden. I sin handelsbod hade han anställda bodgossar och handelsbetjänter. Flera av dem startade egna rörelser i staden men gjorde konkurs efter något eller några år. 1826 beslutar han sig för att arrendera Ala gård i sin födelsesocken Vassunda som han senare köper och 1828 lämnar han och familjen definitivt staden och bosätter sig på Ala. Från 1 oktober 1826 arrenderade Bolin ut sin handelsbod till sin bodbetjänt Johan Olof Färnström f.1802 som dock redan följande år gjorde konkurs. I och med Färnströms konkurs upphörde handelsboden i Malmgården, konkurrensen från de två andra handelsbodarna var för stort och kundunderlaget för litet i en stad som på 1820-talet bara hade c:a 400 invånare. 1827 skulle gården köpas av fältprosten Magnus Svederus, men denne kunde inte fullfölja köpeavtalet varpå köpet upphävdes. I stället köptes Malmgården av Bolins svärson löjtnanten vid borgerskapets infanterikår i Stockholm skraddarmästaren Nils Rosenberg f.1773. Köpebrevet är daterat den 16 februari 1828.Skraddarmästare Rosenberg var far till en dotter Clementine f.1814 med Bolins dotter Anna Lovisa f.1794 men de gifte sig inte förrän den 6 december 1830.Han var vid köpet av Malmgården 55 år och Anna Lovisa 34.Hans ålder var på den tiden ansedd som hög och det är därför tveksamt om han bedrev en skradderirörelse i staden. Två år senare får de en dotter till Zelma Mathilda f.1832. Barnafadern är då 59 år. Vid 68 års ålder 1841 dör löjtnanten och skraddarmästaren Nils Rosenberg efterlämnande änkan Anna Lovisa och två döttrar. Den äldre Clementine gifte sig året efter faderns död 1842 med läraren vid Prins Carls Uppfostringsanstalt i Stockholm Anders Olof Löwenmark. Efter giftermålet flyttade änkan med den yngre dottern till den nygifta dottern i Stockholm och hyrde ut Malmgården till ett annat nygift par nämligen provinsial och bataljonsläkaren August Timoleon Wistrand f.1807 och hans hustru den tio år yngre Regina Wilhelmina f.1817.Paret får de följande åren 1843 och 44 en dotter och en son. Doktor Wistrand har faktiskt efterlämnat avtryck i stadens historia så till vida att han två år efter avflyttningen härifrån skrev en bok om stadens historia med titeln: "Sigtuna det forna och närvarande" tryckt i Uppsala år 1847.Bokens disposition är lite obalanserad då Wistrand ägnar inte mindre än c:a 25 av bokens 105 sidor åt redogörelser för en

sagoskimrande forntid som saknar allt stöd i senare tids forskning utan är ren och skär storsvensk

Rudbeckianism dvs en alltigenom mytologisk historieskrivning i syfte att förhöja det egna landets storslagna anor. En annan läkare Dan Vincent Lundberg f.1816 vikarierade sommaren 1840 som medicine kandidat för Wistrand som var bortrest i tre månader. Dr Lundberg skrev mer än fyrtio år senare sina minnen och i dessa kan man läsa en ytterst skrattretande berättelse om hans sommar i Sigtuna. Han beskriver sin äldre kollega som en diktator i staden och kallar honom "självherrskare", doktorspolis och en person som i allt lade sig i invånarnas angelägenheter. Wistrand slutade sina dagar som medicinalråd vid Sundhetskollegiet i Stockholm (senare Medicinstyrelsen). Dr Lundberg blev med tiden kunglig livmedicus och en mycket ärad man. Familjen Wistrand flyttar till Uppsala 1845 och efterträds som hyresgäster av Dr Wistrands efterträdare som provinsial och bataljonsläkare i Sigtuna en 36-årig ungarl Simon Fredrik Elisson f.1809. Dr Elisson köpte fastigheten 1856 av den föregående ägaren musikaliske instrumentmakaren Anders Fredrik Ekermans dödsbo. Ekerman hade gift sig med den i texten tidigare omnämnda löjtnant Rosenbergs yngre dotter Zelma Mathilda f.1832. Efter modern Anna Lovisas bortgång 1849 gifte sig Mathilda 20 år gammal 1852 och löste då ut sin äldre systems andel i gården och makarna Ekerman blev ensamma ägare till Malmgården. Varken Löwenmarks eller Ekermans bodde själva i gården.

Epoken Elisson och Rudbeck 1856-1894

Dr Elisson förblev ungarl ända till 1863 då han 52 år gammal gifte sig med änkefru Ebba Ulfsparre af Roxvik f.1821 och född friherrinnan Sparre och således tolv år yngre än sin make. Friherrinnan hade bott på Ekhamn i Vassunda med friherre Ulfsparre och hon hade med sig sin dotter från föregående äktenskap Ebba född 1849. Den memoarskrivande Dr Lundberg betecknar Friherre Ulfsparre som ett gammalt original och kallar honom godmodig och lättsinnig. En bror till friherrinnan en greve Sixten Sparre beskrivs av Lundberg som en odåga som i Sigtuna hade råkat i slagsmål med en annan ädling vid namn Mörner om en av fröknarna Påhlmans kärlek. (Tre ogifta systrar Påhlman bodde i fastigheten vid Stora gatan 54, numera fastighetsförmedling i gatuplanet) Dr Elisson drog sig redan året efter giftermålet tillbaka från sin provinsialläkartjänst och tycks sedan ha levat av den förmögenhet som han och friherrinnan ägde. De tycks ha levat tillbakadraget för doktorn förekommer inte i stadens offentliga liv till skillnad från handlare Bolin som ju var en av de styrande på sin tid. En fastighetsbeskrivning från omkr. 1880 finns av vilken det framgår att fastigheten bestod av två hus byggda i vinkel mot varandra men båda fristående. Det större boningshuset mot Trädgårdsgatan var ett envåningshus, 18 m långt och inrett till sex boningsrum och kök. Det mindre huset utefter Skolhusgränd var inrett med två boningsrum, bagarstuga, vedbod och vagnshus. På tomten fanns också ett stall. Hustrun Ebba avled 1881, 60 år gammal medan doktorn sjuklig levde till 1885 då han avled vid 76 års ålder. Mycket lite är känt om livet i Malmgården på doktor Elissons tid, men av den täta in och utflyttningen av tjänstefolk som kan konstateras i husförhörslängderna, så kan man av det kanske dra slutsatsen att viss otrevnad rådde där. Paret hade inte heller gemensamma barn vilket ju i godartade fall berikar livet. Friherrinnans dotter Ebba gifte sig 24 år gammal med friherren och officeren Zachris Rudbeck, som slutade som generalmajor. Innan sin död 1881 tillsåg friherrinnan Ebba att maken testamenterade Malmgården till sin styvdotter

friherrinnan Ebba Rudbeck. Efter doktor Elissons bortgång övergick alltså Malmgården i herrskapet Rudbecks ägo. Paret bodde bara sommartid i staden. De var aldrig skrivna in på Malmgården utan här bodde i sju års tid mellan 1885 och 1892 bara tjänstefolk som hade till uppgift att sköta tillsyn och underhåll. Sommaren 1891 säljer herrskapet Rudbeck gården till Tygmästaren och underofficieren K.J.Flodin för 13.000:-.Flodin hann aldrig flytta in på sin gård, förrän han redan i januari påföljande år 1892 säljer i sin tur till Trävaruhandlaren Carl Palm från Vingåker för bara 7000:-.En mycket lågt pris i jämförelse med året innan då säljaren fick betala nästan dubbelt så mycket. Vad hände? Vi vet inte varför Flodin fick rea bort sin gård i Sigtuna. Trävaruhandlare Palm som var född 1821 var alltså 71 år då han flyttade in sommaren 1892 och han avled redan två år senare 1894. Änkefru Palm sålde redan samma år gården för 8500:- till Löjtnant Johan Rossander f.1835 och hans hustru Amalia f.1840 från Uppsala. De flyttar in hösten 1894 med en piga. Eftersom Rossander var närmare 60 år så kan man ju tänka sig att han tagit avsked från sin underofficerstjänst och då erhållit löjtnants titel och tänkt dra sig tillbaka till ett stilla pensionärs liv i Sigtuna. Redan 1897 säljer de egendomen till Sjökapten Abel August Amneus för 8.500:-.Denne dör dock redan efter två år. På stadens kyrkogård i kvarteret närmast till vänster då man kommer in från södra sidan(Munken) står en lögonfallande högrest svart gravsten med runinskrift som fångar betraktarens öga. Det är Amneii gravsten rest till minne av Abel Amneus och hans hustru. Gravstenen vittnar om sjökaptens höga sociala ställning vid den tiden. Änkefru Amneus sålde Malmgården 1903 till handlaren Johan Viktor Modin. Han hade varit innehavare av Kåbergs tapetfabrik i Stockholm och blev så förmögen att han kunde dra sig tillbaka och köpa Malmgården för 11.500:-.Efter Modins bortgång 1916 sålde änkefru Axelina Modin följande år 1917 gården för 33.000.- till patronen och kaptenen Richard Gustaf Arfwedsson. Patron Arfwedsson blev änkeman ganska tidigt men levde på Malmgården med sina döttrar Lily och Greta. Greta förblev ogift hemmadotter och vårdade både sin far, husen och trädgården under många år. Fadern dog någon gång runt 1940 men döttrarna bodde kvar och med tiden blev Greta kvar ensam och levde för sitt hus och sin trädgård. Bilder från 1950-talet visar en gammal dam som ömt älskade sin Malmgård. Husets interiör visar en dam med stark stilkänsla, liksom en långt driven trädgårdskonst. Någon gång 1963 eller 64 sålde Greta fastigheten och flyttade till Brännbo då arbetsbördan blev för stor för henne. Malmgården köptes av direktör Nils Envall. Han var direktör vid Duponts färgfabrik i Märsta som uppfördes vid tiden för hans förvärv av Malmgården. Han var gift med Ingrid som var hemmafru och de hade två barn eva .f.1956 och Jonas. De bodde i gården fram till 1973 då den förvärvades av direktör Hans Börjesson. Börjessons lät bygga till den förening av huskropparna efter Trädgårdsgatan som idag gör huskroppen därefter åtskilligt längre och husets interiör moderniserades kraftigt. Börjesson sålde under 2008 fastigheten till Staffan och Karin Almesjö som satt igång ett försiktigt renoveringsarbete. Hela fastigheten är i stort behov av upprustning inklusive den förfallna trädgården Fastigheten är q-märkt enligt Sigtuna kommuns bevarandeplan för Sigtuna stad, vilket innebär att husets exteriör skall vara fredad för större förändringar.

Sigtuna 20090227

Fred Blomberg
Sigtunakännare